

Balkanlarda Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı

Balkanlar, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan bir yarımada. Batısında Adriyatik denizi, güneyinde Akdeniz ve doğusunda Ege, Marmara ve Karadeniz yer alıyor. Kuzey sınır olarak Tuna ve Drava nehirleri kabul ediliyor. Türk milletinin Balkanlarla, daha doğrusu bizim tabirimizle Rumeli ile ilişkisi çok erken dönemlerde başlamıştır. Atalarımız V. yüzyıl başlarından itibaren Balkanlara girmişlerdir. Atilla'nın bu bölgenin büyük bölümünü ele geçirerek İstanbul yakınlarına kadar geldiği biliniyor. XI ve XII. yüzyıllarda ise Peçenek, Kuman ve Uz Türkleri Balkanlar'a gelip yerleştiler, XIII. yüzyıl ortalarında da muhtemelen Moğol istilasından kaçan Sarı Saltuk ile sonradan onun adıyla anılan Türkmen aşireti Balkanlar'a geçti ve Dobruca dolaylarında ilk Müslüman Türk cemaatini meydana getirdi.

Fakat Balkanlarla asıl uzun süreli ve kalıcı ilişkiler Osmanlılar zamanında başlamış ve günümüze kadar da devam etmiştir. Osmanlılardan bu ilişkiyi ilk başlatan Orhan Gazi'nin büyük oğlu Rumeli Fatih'i adıyla anılan Süleyman Paşa'dır. Onun 1354 yılında Çanakkale Boğazı'nı geçerek Gelibolu'ya ulaşmasıyla başlayan fetih hareketi, kendisinden sonra dalgalar halinde devam etmiş ve Balkanlar kısa bir süre sonra Osmanlı Devletinin en önemli kanatlarından biri haline gelmiştir. Örnek olarak Edirne hariç bugünkü Trakya

sınırına ulaşma tarihi ilk fetihten sadece üç yıl sonradır. I. Murat devrinde ise (1362-1389) bu sınırlar Tuna'ya ve Adriyatik denizine ulaşmış bulunuyordu. Yıldırım Bayezid (1389-1402) hareketi Romanya'ya doğru genişletmiş, Fatih Sultan Mehmet ise (1432-1481) Atina'ya, Bükreş'e girmiş ve Bosna Hersek'i almıştı, Kanuni Sultan Süleyman Balkan seferlerini Kuzey'e doğru çevirmiş, Orta Avrupa'nın kilidi sayılan Belgrad'ı alarak (1521) Macaristan'a girmiş ve Mohaç Meydan Muharebesi ile bu ülkeyi de topraklarına katmıştı. Bu tarihten itibaren Balkanlar iki yüz yıl sürecek bir barış ortamına kavuşmuş ve bölge hızlı bir gelişme göstermiştir.

Balkanlar'da bu manzara 1663'ten itibaren bozulmaya başlamış 1699 Karlofça anlaşmasından sonra atalarımız bu topraklardan kademe kademe çekilmek zorunda kalmışlardır. 1832 yılında Yunan Krallığı kurulmuş, 1878'de ise Romanya, Sırbistan ve Karadağ devlet olarak teşekkül etmiştir. Makedonya, Bah Trakya ve Bulgaristan'ın bazı bölgelerinden ise 1912 yılında çekilinmiştir.

Son gelişmelerden sonra bugün Balkanlarda Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Makedonya, Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Arnavutluk olmak üzere sekiz devlet yaşamaktadır. Bunların ilk beşinde günümüzde de belli yoğunlukta soydaşlarımız yaşamaktadır. Bölgedeki

Türk nüfusuyla ilgili sağlıklı bilgiler olmamakla birlikte bunların sayısının 2.500.000 civarında olduğu sanılıyor. Bu nüfusun büyük bir bölümü fethi izleyen yıllarda bu topraklara Anadolu'dan giden göçlerden arta kalanlardır, Bir kısmının da kuzeyden Osmanlı öncesi bölgeye gelip yerleşen ve daha sonra Müslüman olanlardan meydana geldiği sanılıyor. Osmanlı fetihlerinden sonra bölgedeki yerli halktan İslamiyeti kabul eden büyük topluluklar da meydana gelmiştir. Bugün Balkanlar'da Müslüman nüfusun da 12.000.000 olduğu biliniyor.

BALKANLARDA TÜRK EDEBİYATI

Balkanlardaki Türk hakimiyeti ve ardından gelen uzun barış devresinde ortaya çıkan gelişmelerden bilim, kültür ve sanat da kendine düşen payı almış ve bölgede bu açıdan da büyük bir gelişme görülmüştür. Balkanlarda bugün mevcut pek çok merkezi yerleşim birimini şehir haline getirenler Türkler'dir. Bu yüzdendir ki Balkanlar'da yakın zamanlara kadar hangi ırktan olursa olsun bir kimsenin şehirli sayılabilmesi Türkçe bilme şartına bağlıydı. Bu medeniyetin Türk olmayan yöre halkına ne denli tesir etliğinin en açık göstergesi ise dillerine girmiş Türkçe kelimelerdir. Bunların sayısı Sırpça ve Hırvatça'da 7000, Makedonca'da biraz daha fazla, Bulgarca'da 5000, Rumca'da 3000 civarında, Macarca ve Romence'de çok sayıda, Arnavutça'da ise hepsinden fazla miktardadır. Şehirlerin Osmanlı medeniyeti doğrultusunda gelişme aşamasında bilim, kültür ve sanatın alt yapısı olan medrese, mektep, tekke ve zaviyeler tesis edilmiş, bunları takiben bilim, kültür ve sanatın ilk temsilcileri bu topraklarda boy vermeye başlamıştır. Meseleye edebiyat tarihi açısından bakılacak olursa ilk örnekler II. Bayezid döneminde (1481-1512) raslanır. Bu tarihten sonra ise Edirne, Gelibolu, Saraybosna, Serez, Vardar Yenicesi, Üsküp, Manastır, Filibe, Selanik, Sofya ve Belgrad gibi önemli kültür merkezlerinden ve bunlardan biraz daha az öneme sahip başka beldelelerden yüzlerce şair ve yazar yetişmiş ve bunlar uzun bir süre Türkçemizi zenginleştirmeye devam etmişlerdir. Bunların İçinden dilimizin ses bayrakları sayılabilecek çok sayıda büyük sanatçının da yetiştiğini özellikle belirtmek gerekir. Osmanlı Devleti ile sona eren bu yapı, yerini bir süre sus-

kunluğa terk etti. Balkan Bozgunlarından sonra geride kalan soydaşlarımızın yaşadıkları sosyal sıkıntılar edebiyata da yansdı. Özellikle Türk aydınlarının ana yurt Türkiye'ye göçleri, bölgedeki edebiyat açısından bir kan kaybıydı. Kaldı ki yeni yönetimlerin bölgede kalan insanımıza hoş görünüşü davranışları ve dillerini kullanmaya izin veremeyişleri başka bir sıkıntıydı, bununla birlikte Türkçe Balkanlar'da yaşamaya devam etti. Zaman oldu konuşma dili olarak kullanımı bile yasak edildi, zaman oldu imkan buldu yazı dili halinde ifade edildi, ama asırlardan aklıgı gücü sayesinde yine ele dimdik ayakta kalmayı başardı.

Osmanlı kültür coğrafyasına şöyle bir göz atacak olursak edebiyat tarihimize katkıda bulunan şairlerin büyük bir bölümünün de Balkanlar'daki şehirlerde doğduğu görülecektir. Bir başka ifade ile Osmanlı Devletinin şair kadrosunun önemli bir bölümünü Rumeli yetiştiriyordu dense, mübalağa edilmiş olmaz. Şuarâ tezkirelerinin taranmasıyla elde edilen verilere göre Osmanlı şehirlerinin umumi şair kadrosu şöyledir:

Acem	4
Adana	9
Afşar	1
Ahıska	1
Akçahisar	1
Akka	1
Akkirman	3
Akşehir	4
Aksaray	3
Alacahisar	1
Alanya	1
Amasya	17
Ankara	15
Antakya	8
An tep	24
Aydın	17
Aydıncık	1
Aydonat	1
Bafra	1
Bağdat	35
Balçık	1
Balıkesir	7
Bayburt	1
Bedehşan	2
Belgrat	11
Belh	5
Bergama	3

Besni	2
Bestan	1
Beyhisar	1
Beyşehir	1
Bitlis	1
Bolu	19
Bolvadin	1
Borlu	2
Bosna	28
Buhara	21
Budin	1
Burdur	1
Bursa	156
Bozok	1
Çankırı	2
Çorlu	7
Çorum	2
Dağistan	2
Darende	3
Darıca	1
Debre	1
Dehlev	1
Dergüzin	2
Demir hisar	1
Denizli	2
Dimatoka	2
Diyarbakır	40
Drama	2
Dobruca	1
Edirne	150
Eğriboz	2
Elbasan	
Elmalı	1
Erdebil	1
Erzincan	1
Erzurum	16
Eskişehir	2
Eskizağra	1
Evsil	1
Ferecik	2
Ferhad	1
Filiba	16
Florina	1
Gelibolu	30
Gevgeli	1

Gilan	1
Geyve	1
Girit	4
Gücdüvan	1
Göllükesriyye	1
Hacı oğlu pazarı	1
Ham edan	5
Hamgümüş	1
Halep	9
Harezm	8
Harput	
Hayrabolu	
Herat	
Horasan	4
Isparta	19
İnebahtı	2
İnebolu	1
İsfahan	3
İskilip	2
İstanbul	609
İşkodra	1
İşlip	4
İzmir	4
İzmit	2
İznik	11
Kabil	2
Kahire	3
Kalkandelen	4
Karabağ	1
Karaferya	6
Karahisar	6
Karatova	2
Kars	1
Kastamonu	36
Kavala	1
Kayseri	11
Kazabad	1
Kazvin	7
Kefe	5
Kerbela	1
Kerkük	4
Kıbrıs	6
Kırım	9
Kırklareli	3
Kızanlık	1

Kili	1	Seferihisar	1
Kilis	1	Semendire	3
Kilitbahir	1	Semer kand	9
Konya	69	Senendac	4
Köstendil	2	Serez	21
Küfe	2	Silis tre	1
Kütahya	27	Simavna	1
Lapseki	1	Sinop	9
Lazkiye	1	Sivas	3
Leknehor	2	Sofya	16
Lofça	1	Sultaniye	1
Malatya	2	Şam	10
Manastır	17	Şarkikarahisar	2
Manisa	20	Şemahili	1
Maraş	8	Şiraz	4
Mardin	2	Şirvan	6
Maveraünnehr	1	Şumnu	5
Merzifon	7	Taşlıca	1
Midilli	3	Tatarpazarı	1
Mora	8	Tayfur	1
Mostar	3	Tebriz	7
Muğla	5	Tekirdağ	6
Musul	.5	Trabzon	15
Nazilli	2	Tırhala	5
Nevşehir	4	Tırnova	1
Niğbolu	5	Tiflis	1
Niğde	9	Tire	8
Novaberde	2	Tokat	14
Peçuy	1	Tosya	4
Pravadi	1	Türkistan	2
Priştine	6	Ujice	4
Prizren	7	Urfa	8
Razgrad	1	Urla	1
Revan	1	Üsküp	18
Rodop	1	Van	5
Rodos	1	Vardar Yenicesi	20
Rumeli	17	Vize	3
Ruşçuk	4	Vezgol	2
Rusenk	1	Vidin	2
Safranbolu	1	Yanbolu	2
Sakız	2	Yanya	3
Samsun	6	Yeni pazar	5
Saraybosna	7	Yenişehir	9
Saruhan	9	Zara	1

Burada alfabetik olarak verilen yerleşim merkezleri en çok şair yetiştiren yörelere göre (ondan çok şair yetiştirenler değerlendirilmeye **alınmıştır**) ise şöyle sıralanabilir:

İstanbul	609
Bursa	156
Edirne	150
Konya	60
Diyarbakır	40
Kastamonu	36
Bağdat	35
Gelibolu	30
Kütahya	24
Bosna	26
An tep	26
Buhara	26
Serez	21
Manisa	20
Vardar Yenicesi	20
Bolu	19
İsparta	19
Usküp	18
Amasya	17
Aydın	17
Manastr	17
Rumeli	17
Erzurum	16
Filibe	16
Selanik	16
Sofya	16
Ankara	15
Trabzon	15
Tokat	14
Belgrat	11
İznik	11
Kayseri	11 ²

(Listede siyah dizilen şehirler, Osmanlı Devletinin Rumeli kanadındaki yerleşim birimleridir.)

Şuarâ tezkirelerinin verdiği bilgilere göre Osmanlı döneminde seksen beş şair bugünkü Bulgaristan sınırları içinde doğmuştur. Bunları doğdukları şehirlere göre sıralayacak olursak şu bilgileri verebiliriz. Asıl adı Mehmet olan Şuhî,

Aydıncık doğumludur. Müderris şairlerden Nizâmî ise Aydonat doğumludur. Bir başka kadı şair olan Gayûrî ise Balçık'ta dünyaya gelmiştir. Sofya'yla birlikte Osmanlı kültür coğrafyasının Rumeli'deki en önemli kültür merkezlerinden biri olan Filibe, on altı şair yetiştirmiştir.

Bunlar, Ali Çelebi (ö- 1543), Aşkî, Avni (ö. 1579), Bezmî (ö. 1580), Cefâyî, Fânî, Nâlişî, Nazmî, Şâkî, Ruhî, Riyâzî, Rızâyî (ö. 1579), **Revnakî** (ö. 1563), Tabibi, Vecdi ve Zâkirî'dir (ö. 1685)- Ümîdî ise Kızanlık doğumludur. Tezkireler, Niğbolu doğumlu altı şair zikrediyorlar. Bunlar, Ahi Beyânî, Emânî, Fasîhî, Rızâyî ve Şehâbî'dir. Mesti ve Meylî ise Novabırdo'da doğmuşlardır. Asıl adı Abdülbakî olan Sadrı Pravadi doğumludur. Behçelî ise Razgrad'da doğmuştur. Rusçuklu şairler, Beyânî, Emânî, Fethî ve Resâ yine bu topraklardan şiir tarihimize katılan adlardır. Sipahi şairlerden Şîrî (Ö. 1593) Silistrelî'dir. Cenânî, Fethî, Himmetî, Hazânî, Nazîrî, Râsih, Resmî, Rüsûhî, Şükrî, Vâhid, Vaslî, Visalî, Vuslatî ve Zühdî, Sofya'da doğmuşlardır. Bu yöredeki önemli kültür merkezlerinden biri olan Şumnu doğumlu beş şair vardır: Akif Yusuf, Dürrî, Fazlî, Fenâyî ve Şerif. Tatarpazarı doğumlu şair ise Ferrî'dir. Tırhala da beş şair yetiştiren önemli kültür merkezlerinden biridir. Bahârî, Cevânî, Nazîf, Rumûzî ve Salahî'dir. Tarîkî ve Zarîfî Vidin doğumlu şairlerimizdir. Bunlardan ilki bu yörenin ilk şairlerinden olup II. Bayezid döneminde yaşamıştır. Yanbolulu şairler Beyânî ve Dâna'dır. Vahdî Hacıoğlupazarı'ndandır. Ayrıca kaynaklarda bir yerleşim merkezi adı belirtilmeden Rumelili'dir diye geçen şairlerin **önemli** bir bölümü de bu topraklarda doğmuşlardır.

Bugünkü Yunanistan sınırları içinde yer alan Serez, Vardar Yenicesi, Selanik ve Girit Osmanlı döneminde çok sayıda şair yetiştirmiş önemli kültür merkezleridir. Bugünkü Yunanistan sınırları içinde kalan Dimetoka'dan Abdülvâsî Çelebi (ö. 1538), Eğriboz'dan Sâmi (ö. 1813), İzzet, (ö. 1712), Râgıb (ö. 1685), Ferecik'ten Hadîdî ve Râsim (ö. 1778), Florina'dan Kebîrî, Girit'ten İzzet (ö. 1814), Fehmi, Resmî (ö. 1783) ve Râcî, İnebahtı'dan Derviş, Hisâlî, Halîmî (ö. 1595), Kavala'dan Arifi, Midilli'den Hitâbî, Selman, Şeyhi, Mora'dan Ahmet

Paşa (ö. 1757), Ali (ö. 1689), Firdevsî, Hilmi (ö. 1605), Nâmîk, Penâh, Zühdi, Sakız'dan Faik (ö. 1784) ve Nevres (ö. 1836) yetişmiştir. Yanyalı şairler ise Sırrı ve Zihnîdir. Selanik, Serez, Vardar Yenicesi ve Yenişehir Fener bu bölgenin önemli kültür merkezleridir. Selanik'ten Ahmet (ö. 1701), Bakî, Behçet, Es'ad (ö. 1620), Emin (ö. 1712), Muîn (ö. 1653), Necîb (Ö. 1674), Necati, Necâhî, Meşhûrî, Ma'nevî (ö. 1572), Şâiri, Sun'î, Yümnî (ö. 1672), Tab'î, (Ö. 1666), Serez'den Adnî (Ö. 1684), Hafız, Hasan (ö. 1612), Kandî, Kabûlî, Rahmeti (ö. 1620), Niyazi, Nisârî, Muhlis (ö. 1843), Mehdî, Makâmî, Sühâyî (ö. 1534), Senayı, Sehâbî, Safî (ö. 1785), Saffî (ö. 1688), Sa'dî, Zinetî (ö. 1556), Zeynî, Vasfi, Vardar Yenicesi'nden Abdülgânî, Agehî (ö. 1577), Aşkî (ö. 1592), Derûnî (ö. 1650), Garîbî (ö. 1547), Günâhî (ö. 1617), Hayreti (ö. 1535), Hayalî (ö. 1557), İlâhî, Mehmed, Râzi (ö. 1617), Râzi, Sıdkî Selman (ö. 1564), Sırrî (ö. 1585), Şânî, Tabî, Usûlî (ö. 1538), Yusuf-ı Sîneçâk (ö. 1564), Zârî (ö. 1617), Yenişehir Fener'den Arifî, Atâ, Belîg (ö. 1759), Emîn, İzzet Efendi (ö. 1822), Nakîd, Nigâhî (ö. 1693), Subhî (ö. 1669) ve Sâili yetişmişlerdir.

Makedonya sınırları içinde yer alan Debre Vechî'yi (ö. 1670), Drama Arif Mehmed'i, Gevgili Bâlî'yi, İşlip Aklî (ö. 1688), Sadrı (ö. 1585), Tâlibî (ö. 1717) ve Tab'î'yi, Kalkandelen Sucûdî, Fakîrî ve Tulû'yi yetiştirmiştir. Bu yörenin iki önemli kültür merkezi Manastır ve Üsküp'tür. Manastır doğumlu şairler Ayânî, Celal Bey, Firdevsî (ö. 1564), Hafız, Hâveri (ö. 1565), Kâtibi, Keşfî, Mehmed, Merdî, Sabâyı, Sâmi, Sâmi, Sezâyî, Sinan, Vahyî (ö. 1546), Veznî (ö. 1578) ve Zuhûrî; Üsküp doğumlu olanlar ise Atâ, Dürrî, Fennî, Ferîdî, Hâkî, Hemdemî, Hevesi, İshak Çelebi, İzârî, La'lî, Mîrî, Muîdî, Nâmî, Niyazî, Özrî (ö. 1523), Riyâzî (ö. 1546), Sihrî, Vâlihî (ö. 1599), Vusûlî (ö. 1592) ve Zârî'dir.

Yeni Yugoslavya sınırları içinde yer alan Alacahisar, Adnî mahlasıyla şiirler yazan Mahmud Paşa'yı (ö. 1474), Semendirc Cenânî (ö. 1592), Sünnî (ö. 1572) ve Tarîkî'yi, Ujice Sabit (ö. 1713), Zikrî (ö. 1698), Vuslatî" (ö. 1688) ve Zârî'yi (ö. 1687), Yeni Pazar Arşî (ö. 1570), Hulûsî, Ni'melî (ö. 1603), Valî (ö. 1598) ve Vahdetî'yi yetiştirmiştir. Fakat bu yörenin kültür merkezleri Belgrad, Prizren ve Priştine'dir. Belgrad doğumlu şairler Hâlis (ö. 1747), Kamil Paşa, Muhterem, Nâşid (ö. 1766), Nasîb (ö.

1705), Negamî, Nûrî, Sâdık (ö. 1595), Saîd (Ö. 1727), Şehriyâr ve Vâlihî'dir. Âşık Çelebi (ö. 1572), Bahârî (ö.1551), Mü'min, Nehârî, Sûzî, Şem'i (ö. 1530) ve Tercellî Prizren, Azmî, Hatifi, Levhî, Mesîhî (ö. 1512), Mustafa Çelebi (Ö. 1565) ve Nûhî Priştinelî şairlerdir.

Son iki yıldır cereyana eden olumsuz gelişmeler yüzünden sürekli gündemimizde olan Bosna-Hersek, Balkanlar'da Türk Edebiyatı açısından değerlendirilmesi gereken bir başka ülke. Bosna-Hersek'de yaşayan insanların büyük çoğunluğu Slav kökenli olmakla birlikte nüfusun % 41'ini meydana getiren Müslümanlar, günümüzde olmasa bile geçmişte Türk kültür ve edebiyatına ciddi katkılar sağlamışlar. Biz onları Boşnak olarak tanımlıyoruz. Boşnaklar, 1463 yılında bölgenin Fatih Sultan Mehmed zamanında fethini takiben kitleler halinde İslamiyeti kabul etmiş ve yörenin tarihi Osmanlı tarihi ile bütünleşmiştir.

Boşnaklar, uzun Osmanlı yönetimi boyunca devletin, idari, askeri, ilmi ve edebî alanlarında önemli konumlara yükselmiş, XVI ve XVII. yüzyıllar içinde 22 Bosnalı sadrazam Osmanlı Devleti'nde görev yapmıştır. Bosna-Hersek 1878 Berlin Anlaşması ile Osmanlı yönetiminden ayrılarak Avusturya'ya terk edilmiş, daha sonra da Yugoslav Federal Cumhuriyetlerinden biri olmuş, 1991 yılında ise bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bosna'da din ya da mezhep, insanlar arasındaki kimlik ayırımının odak noktasıdır. Müslüman olan ve Osmanlı İmparatorluğunun kültür çevresine giren Boşnaklar, Türkçe eserler vermeye başlamışlar, hatta o devir kültür icaplarına göre Arapça, Farsça kitaplar da meydana getirmişlerdir. Bir kısmı yazma, bir kısmı da basma olan bu eserler ve bunların müellifleri, Boşnak bilim adamlarının ilgisini çekmiş ve bunlar çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu tarz çalışmalar, başka ülkelerde yapılan şarkiyat çalışmalarından oldukça farklıdır. Bu yüzdendir ki bu tarz çalışmaların Bosna'da tarihi de oldukça eskilere dayanır ve ilk çalışmalar XIX. yüzyılda başlamıştır: İbrahim Edhem Başağaç'ın *Salname4 Vilayet-i Bosna'sı*; Mehmed Tevfik Okıç'ın *Eslafımız'ı*; Saffet Başağaç'ın *Kratka Uputa u Prešlosi Bosne I Hrccegovine* (Bosnasaray, 1912) adlı eseri; H. ı/fehmed Handzic'in *El-cevheretü'l-esnâ fi terâcüml uleniâi ve şuarâi Bosna* (Kahire, 1931) isimli çalışması; Hazım Şabanoviç'in

Knjizezmost ntuslimana bih na orijenialnim jezicima (Sarejevo, 1973) adlı değerli kitabı bunların en önemlileridir. Bu çalışmalara son günlerde çok değerli bir yenisi katıldı. Bosnalı bir başka araştırmacı, Dr. Fehim Nametak, Bosna-I lerssek bölgesinde Türkçe yazan müellifleri bir kitapta toplayıp yayınladı: *Pregled Knjizevnog Stvamnja Bosansko-Hercegovackih Muslimana Na Turskom jeziku* (Türkçe Yazmış Bosna-Hersekli Müslüman Müellifler Üzerine Bir Gözlem). Bu eserlerden, Türk Edebiyatı'nın Bosna'da XV. yüzyılda başladığını ve yörede Türkçe eser veren bir kişinin II. Bayezid'in veziri Derviş Yakup Paşa olduğunu öğreniyoruz. XVI. yüzyılda ise Muhammed Cengiş, Sîrî, Moslarlı Ziyayı, VusûTî, Edâyî, Arşî, Ubeydî, Vahdeti Derviş Paşa, Gaybî, Nihâdî, Gayreti, Yazıcıoğlu Ahmed, Kemterî, Lâmekânî, Şânî ve Sabûhî, Osmanlı Kültür mozayığına Bosna'dan katılan isimler. Bunlara sözü edilen yüzyılda yaşamış olan Matrakçı Nasuh gibi nesir ustalarını da katmak gerekiyor.

XVII. yüzyılda ise Ağa Dede, Mecazî, Süleyman, Varvarlı Ali Paşa, Turâbî, Selman, Hevâyî, Ahmed Çelebi, Nergisi, Derviş, Hüsâmî, Ali Aladdin, Habîbî, Fevzî, Mîrî, Sâmiî, Mezâkî, Sükkerî, Bezmî, Tâlib, Kâtibi, Kâimî, Gaibi Zârî, Rüşdî, Vuslatı, Zikrî, Vali, Nâbî, Bosna'dan Türk kültürüne katılan şairler. Ahmed Sûdî, İbrahim Peçûyî, Abdî, İbrahim, Yusuf, Hacı Mustafa ve Ömer ise bu yüzyılda yaşamış nesir ustalarıdır.

XVIII. yüzyılda Bosna-Hersek doğumlu Türk şairleri ise şunlardır: Abdullah Mahir, Sabit ve Mehmed Reşid

Avusturya-Osmanlı, Osmanlı-Rus Savaşları

sırasında Edebiyat döneminde de Rıfkî, Safî, Hürremî, Begzadeoğlu, Ledünnî, Bülbülî, Ebubekir, Muhlisi, Şehdî, Ahmed Hâlem, Kudsî, Mâilî, Vaiz Ali, Meylî, Gurbî, Abdullah Kantemir, Nazarî, Rahmî, Cûdî, İlhamî, Vehbî, Abdulvehhab Kara Hoca ve Nuri zikredilmektedir. Bu dönemde nesir ustası olarak tanınan isimler ise şunlardır: Hacı Nesimzâde, Ahmed, Ömer, Abdullah, İbrahim Münib, Hüseyin Muzaffer, Muhammed Yusuf, Şeyh Mahmud, Şevki Başeski ve Muhammed Emîn.

XIX. yüzyılda Fadıl Paşa, Seyfî, Habibâ Rıdvanbegzâde, Muhammed Şâkir, Ahmed Hamdi, Abdülkerim Zühdî, Bosnavi Baba ve Arif Hikmet bölgenin yetiştirdiği Türkçe yazan isimlerdir.

Avusturya döneminde Türkçe şiir yazarlar, Fehmî, Esad, Hamza ve Mustafa, Fırakı, Molla Muhammed, Ahmed, Mehmed Refik, İbrahim Zikrî, Muhammed Tevfik, Salih Sıdkî Muvakkıt, Flüseyin Enveri Kadiç, Muhammed Kamil, Yunus Remzî, Mehmed Şâkir ve Muhammed Kadri'dir.1

Bosna'da durum öbür yörelerde şu açıdan farklıdır: Bu bölgede yetişip Türkçe yazan şairler, Balkanların başka bölgelerine göre derinliğine ele alınıp araştırılmışlardır.

Bunlara ek olarak Arnavutluk, Romanya ve Macaristan'ın bazı şehirlerinde doğan Türk şairleri varsa da bunlar İşkodrada Nihâlî, Elbasan'da Derviş ve Hızrî ile Budin, Köstence ve Dobruca doğumlu bir kaç ismi geçmez. Bu bilgilerden Osmanlı şiir tarihinin önemli bir bölümünün de Rumeli'de yetişen şairlerden müteşekkil olduğu kolayca görülecektir.

